

щаблях — допоміжна поліція Серед найголовніших завдань УЦК в обороні прав українства були масова допомога молоді середніх і вищих шкіл, заснування бурс, гімназій та дитячих садків. Стараннями УЦК станом на 1 серпня 1941 р. в Галичині діяло 10 українських гімназій, 3 учительських семінарії, 3200 українських народних шкіл. Було утворено організацію «Виховні спільноти української молоді», допомагали політичним в'язням, виселеним з Яворівського полігону, робітникам, вивезеним в Німеччину, курували організацію і діяльність Українських освітніх товариств.

Ю. Давиденко (м. Ніжин)

Соціально-політичне та культурне життя на Чернігівщині в період німецької окупації 1941–1943 рр.

Нелегкі випробування випали на долю Чернігівської області в роки окупації (вересень 1941 р. — вересень 1943 р.). Наводячи свої порядки на чужій землі, німецьке керівництво розпочало масовий терор з метою залякування українського суспільства і підпорядкування його своїм інтересам. За період фашистського панування було розстріляно 127 778 мирних жителів, вивезено до Німеччини 60 766 осіб. Безперечно, це була одна із страхітливих сторін німецького «нового порядку». Зазначимо, що досить довгий час завдяки радянській політичній доктрині ми аналізували політику німців на окупованих територіях лише з цього боку. Питання, пов'язані з проблемами відродження національно-культурного та духовного життя Чернігівщини та її регіонів у період окупації, майже не досліджувались і в силу об'єктивних причин не знайшли належного наукового висвітлення. Тому, спираючись на наявні архівні джерела та матеріали періодичної преси того часу, спробуємо відтворити реальну картину національно-культурного життя Чернігівщини у період 1941–1943 рр. Основним моментом, що сприяв відродженню культурного та духовного життя на території окупованої України, стало створення Українських національних рад у Києві та Львові, як органів національно-політичного самоврядування.

Тому закономірно, що на окупованій території почали з'являтися українські товариства та організації. Так, в Чернігові в 1941 році існувала молодіжно-спортивна організація «Січ», в Ніжині діяла ОУН, очолювана М. Поляченком та Д. Чечковським. Місто Ніжин стало одним із центрів національно-культурного життя. Зокрема, у цей період діяв український драматичний театр, працювала українська читальня. Проаналізуємо детальніше культурне життя міста.

Творча діяльність Ніжинського українського національного театру імені М. Кропивницького розпочалась 26 жовтня 1941 року. За весь період існування театру глядачі побачили близько 100 драматичних вистав. Репертуар театру складали класичні українські драматичні постановки. На місцевій сцені ставилися «Наталка-Полтавка» І. Котляревського, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «За двома зайцями» М. Старицького та інші твори. Окрім того на гастролі до Ніжина у листопаді 1942 року приїздила трупа Лубенського театру імені Лесі Українки. Місцевим глядачам була запропонована постановка «Запорожець за Дунаєм» у «модерному стилі», як писала місцева преса.

Одним із культурних центрів міста, була українська читальня, що розпочала свою роботу весною 1942 року. Знаходилась вона на вулиці Гоголя у приміщенні бібліотеки інституту. У читальні були зосереджені українські та німецькі книжки, українські газети. Існували у місті і музично-аматорські об'єднання. Такими були: самодіяльна хорова капела імені Т.Г. Шевченка, Овдієвський народний хор, при якому також були створені драматична та балетна групи. У репертуарі даних колективів переважали українські народні пісні та твори українських композиторів.

Окремо слід сказати про стан у галузі освіти в цей період. Працювало 6 народних шкіл, у яких навчались 1053 учнів і 3 середні соціальні школи, у т.ч. технічна (була відкрита 5 вересня 1942 року), при якій також існували два відділи: фармацевтичний та зуболікувальний. Мала школа свою бібліотеку на 500 примірників. У ній навчалось 100 учнів, працювали гуртки. У музичній школі навчались по класах рояля, скрипки, бандури, балету, також викладалась теорія гармонії і німецька мова. Школа мала 4-річний термін навчання. Загалом у цих 4 школах навчалось 1237 учнів. Крім того, в місті діяв дитячий садок та працювали курси німецької мови. Також було відкрито 7 церков, працював кінотеатр і виходила друком місцева українська газета «Ніжинські вісті». Зазначимо, що розвиток українського національного шкільництва проходив у складних умовах. Не вистачало посібників, катастрофічно малою була кількість вчительських кадрів, німецькі окупаційні органи постійно втручалися в роботу освітніх закладів, побоюючись зростання національної свідомості громадян.

Таким чином, попри воєнну ситуацію і пов'язані з нею певні політичні та матеріальні обмеження, на території Ніжина зусиллями української інтелігенції була створена мережа культурно-освітніх закладів, яка охоплювала всі ділянки національно-культурного життя і сприяла посиленню патріотичних, національних настроїв серед населення міста.

О. Кучерук (м. Київ)

Володимир Багазій — міський голова Києва у 1941–1942 рр.

Серед героїв і жертв українського національного руху Опору періоду Другої світової війни особливе місце належить київському міському голові Володимирові Багазієві, прах якого покоїться разом з тисячами жертв нацистського окупаційного режиму в Бабиному Яру.

Володимир Багазій народився 1902 року на Хмельниччині. У тридцятих роках працював учителем в київських школах, зокрема перед війною викладав українську і російську мови в єврейській школі № 109. 1939 року вступив до аспірантури в Українському науково-дослідному інституті педагогіки (УНДІП).

Ще до початку війни, в час підготовки похідних груп ОУН, на основі агентурних інформацій були складені списки осіб, яких ОУН розраховувала залучити до майбутньої співпраці. У списку, серед інших зустрічаємо прізвища академіка А. Кримського, професорів О. Оглоблина і К. Штепи та В. Багазія.

19 вересня німецьке військо зайняло Київ. Ледве не випереджаючи німців, до Києва почали прибувати похідні групи та окремі представники ОУН. 20 вересня українські діячі, які залишилися в місті, за словами майбутнього голови Української Національної Ради М. Величківського «заходилися відновлювати громадське і культурне життя». Один з організаторів зборів провідник ОУН Я. Гайвас розповідає, що «на заплановані нами збори для створення міської управи в одній із шкіл Подолу, прибули деякі з нас, прийшли дехто з місцевих, що ми їх запросили, а між ними прибув проф. Багазій. Він прибув не сам, привів зі собою групу людей».

Першим міським головою став О. Оглоблин, але вже з 29 жовтня міським головою став його заступник В. Багазій. Радянський агент у своє-